

บทที่ 3

สภาพโดยทั่วไปของข้าวหอมดอกมะลิ

3.1 ลักษณะโดยทั่วไป

3.1.1 ถิ่นกำเนิดของพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิ

ข้าวขาวดอกมะลิ 105 หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อ "ข้าวหอมดอกมะลิ" นั้น เป็นข้าวคุณภาพดีมีกลิ่นหอมและนุ่ม เป็นที่นิยมของผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ และในขณะนั้นประเทศไทยเป็นผู้ผลิตและส่งออกแต่เพียงประเทศเดียว

ข้าวพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิ 105 เดิมเป็นพันธุ์พื้นเมืองมีถิ่นกำเนิดในท้องที่อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอบางคล้ามีการปลูกข้าวพันธุ์นี้กันมาก เพราะให้ผลผลิตสูงกว่าข้าวพันธุ์อื่น มีความสม่ำเสมอในพันธุ์ดีกว่ามีขนาดเมล็ดสวยงาม มีกลิ่นหอมและนุ่ม (วรวิทย์ พาณิชพัฒน์ 2531)

ในปี 2459 ได้มีการเก็บรวบรวมข้าวหอมดอกมะลิมาทำการศึกษาปรับปรุงเปรียบเทียบกับพันธุ์ และได้ประกาศส่งเสริมเป็นข้าวพันธุ์ดีของราชการถึง 10 พันธุ์ ในช่วงปี 2493-2504 ได้มีการเก็บรวบรวมพันธุ์ข้าวในอำเภอต่างๆ ถึง 331 อำเภอ ได้พันธุ์ข้าวทั้งหมด 4,937 พันธุ์ และในจำนวนพันธุ์ข้าวที่เก็บรวบรวมได้นั้น ได้มีการเก็บรวบรวมพันธุ์ข้าวในเขตอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 4 ครั้ง ได้พันธุ์ข้าวจำนวน 26 พันธุ์ ข้าว 3 พันธุ์แรกมีชื่อว่า ดอกมะลิทั้ง 3 พันธุ์ ซึ่งข้าวทั้ง 3 พันธุ์ เป็นข้าวพันธุ์เดียวกันแต่คนละเจ้าของ และในปี 2498 ได้ส่งพันธุ์ข้าวที่เก็บรวบรวมได้ส่งไปคัดเลือกพันธุ์บริสุทธิ์ ณ สถานีทดลองข้าวต่าง ๆ โดยเฉพาะพันธุ์ที่ 2 จำนวน 199 รวง ได้ส่งไปทำการทดลองคัดเลือกพันธุ์ที่สถานีทดลองข้าวโคกสำโรง ในปี 2500 ได้นำไปปลูกเปรียบเทียบพันธุ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ ภาคกลาง และภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าได้ผลผลิตดี และการปลูกเปรียบเทียบพันธุ์ในครั้งนั้นผลผลิตที่ได้เฉลี่ยประมาณ 376 กิโลกรัม ต่อไร่ ดังนั้นจึงได้รับการส่งเสริมให้เป็นข้าวพันธุ์ดีของทางราชการและให้ใช้ขยายพันธุ์ได้ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2502 มีชื่อเรียกว่า "ข้าวดอกมะลิ 4-2-105" เลข 4 หมายถึง อำเภอที่ 4 ได้แก่ อำเภอบางคล้า เลขที่ 2 หมายถึงพันธุ์ข้าวที่ 2 เลข 105 ซึ่งเป็นรวงข้าวที่คัดเลือกพันธุ์ออกมาได้พันธุ์ข้าวขาวมะลิ 4-2-105 มักจะเรียกกันว่า "ข้าวขาวดอกมะลิ 105" แต่โดยทั่วไปจะเรียกว่า "ข้าวหอมดอกมะลิ หรือข้าวหอมมะลิ" (สถาบันวิจัยข้าว 2530)

3.1.2 ลักษณะทางกายภาพและชีวภาพของการผลิตข้าวหอมดอกมะลิ

ข้าวหอมดอกมะลิเป็นข้าวต้นสูงนาปีหรือเรียกว่า ข้าวไวแสงหรือไวต่อช่วงแสง ความสูงของต้นข้าวถ้าปลูกกลางแจ้งเต็มที่สูง 1.40-1.50 เมตร พันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิเป็นพันธุ์ข้าวที่มีการแตกกออยู่ในเกณฑ์ดี มีต้นและใบค่อนข้างเล็กใบยาวสีเขียวอ่อน ออกดอกประมาณวันที่ 20 ตุลาคม มีรวงข้าวขนาดปานกลาง (สถาบันวิจัยข้าว 2534) เมล็ดข้าวเปลือกสีขาวเรียวยาว เมล็ดข้าวกล้องใส เลื่อมมัน จมูกเล็ก ถ้ามีการปลูกดูแลรักษาดี เก็บเกี่ยวในเวลาพอเหมาะ ตากนวดดี จะมีคุณภาพการขัดสีดี สามารถสีได้ข้าวเต็มเม็ดและต้นข้าวถึง 56% เมล็ดข้าวกล้องยาว 7.5 มิลลิเมตร กว้าง 2.1 มิลลิเมตร หนา 1.8 มิลลิเมตร เปอร์เซนต์แป้งอัมัยโลส 12-16 % จัดเป็นพวกอัมัยโลสต่ำ ข้าวใหม่หุงให้ดีจะได้ข้าวสุกที่เป็นตัวเหนียวนุ่ม มีกลิ่นหอม แต่ถ้าหุงไม่ดีจะได้ข้าวสุกที่เปี้ยกเหนียวและติดกัน ไม่น่ารับประทานแต่ยังมีกลิ่นหอม ข้าวเก่าจะหุงได้เป็นตัวนุ่ม มีกลิ่นหอม แต่ความหอมจะลดลง (วรวิทย์ พาณิชพัฒน์ 2531) มีระยะการพักตัวของเมล็ด 8 สัปดาห์ มีความต้านทานโรคแมลงดี แต่มักเกิดโรคใบจุดสีน้ำตาลในท้องที่ซึ่งดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ในช่วงตั้งแต่ระยะกล้า แตกกออออกดอก ออกรวง ต้องระวังโรคไหม้ไม่ต้านทานเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล หนอนกอและแมลงบัว พันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิทนทานต่อดินเปรี้ยวและทนแล้งดีกว่าพันธุ์ข้าวนาสวน โดยทั่วไปพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิไม่ชอบน้ำมากเกินไป น้ำน้อยให้ผลดีกว่าน้ำมาก ดังนั้นจึงเหมาะที่จะปลูกในที่นาดอนมากกว่านาลุ่ม

ในปี 2518 ได้มีการปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิ โดยการชักนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกรรมพันธุ์โดยใช้รังสี และได้นำไปปลูกคัดเลือกพันธุ์ที่สถานีทดลองข้าวต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏว่าพันธุ์ข้าวใหม่ที่ได้จากการปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิมีลักษณะต่าง ๆ เหมือนพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลามาก และให้ชื่อข้าวพันธุ์ใหม่ว่า "พันธุ์ข้าว กช.15"

พันธุ์ข้าว กช.15 เป็นพันธุ์ข้าวเจ้าเหมาะที่จะปลูกในสภาพพื้นที่แห้งแล้ง เพราะมีความทนแล้ง ได้ดีกว่าพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิ และมีอายุการเก็บเกี่ยวสั้นกว่าพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิถึง 10 วัน นอกจากคุณสมบัติสองประการที่กล่าวมาแล้ว พันธุ์ข้าว กช.15 ยังมีลักษณะดีกว่าข้าวหอมดอกมะลิคือ ให้ผลผลิตสูงกว่าถึงประมาณ 15-25 กิโลกรัมต่อไร่ (สถาบันวิจัยข้าว 2530) ในด้านคุณภาพพันธุ์ข้าว กช.15 เมื่อเปรียบเทียบกับพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิจะมีลักษณะเหมือนกันมาก ไม่สามารถชี้ชัดได้หากเมล็ดข้าวมีความสมบูรณ์เท่ากัน ยกเว้นในบางท้องที่ที่พันธุ์ข้าว กช.15 มีข้อแตกต่างกันอยู่บ้าง (ตารางที่ 3.1)

จากคุณภาพของพันธุ์ข้าว กช.15 จึงทำให้ข้าวพันธุ์นี้เหมาะที่จะปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากกว่าข้าวหอมดอกมะลิ เพราะภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการทำนาโดยอาศัยน้ำฝน และในบางท้องที่มักประสบปัญหาภัยแล้งในฤดูทำนาเสมอมา และนอกจากนี้พันธุ์ข้าว กช.15 ยังเหมาะสมที่จะปลูกในภาคเหนืออีกด้วย แม้ว่าพันธุ์ข้าว กช.15 มีคุณลักษณะที่ดีกว่าพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิ แต่เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่นิยมปลูก เนื่องจากพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิเป็นพันธุ์ข้าวที่ติดตลาด และผู้รับซื้อข้าวเปลือกจะให้ราคาข้าวหอมดอกมะลีสสูงกว่าข้าวพันธุ์อื่น (วรวิทย์พานิชวัฒน์ 2531)

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบคุณภาพข้าว กข.15 กับข้าวหอมดอกมะลิ

ลักษณะที่เหมือนกัน	ลักษณะที่แตกต่างกัน
<ol style="list-style-type: none"> 1. เมล็ดข้าวมีสีฟาง 2. ขนาดเมล็ดข้าวกล้องความเรียวยาวเท่ากัน 3. การสีข้าวจะได้ต้นข้าวในปริมาณพอๆ กัน 4. คุณภาพในการขัดสีเมล็ดข้าวกล้อง มีความแข็งแกร่งพอ ๆ กัน 5. พันข้าวจะประกอบด้วยเมล็ดยาวชั้น 1 และชั้น 2 เป็นส่วนมาก 6. สีทองเมล็ดข้าวใสเลื่อมเป็นมัน ไม่มีข้าวท้องไข่ 7. คุณภาพในการหุงต้ม เมื่อเป็นข้าวสวย เนื้อข้าวนุ่มนวลและมีรสชาดพอ ๆ กัน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ในบางท้องที่ ข้าว กข.15 จะมีขนาดเมล็ดข้าวกล้องบางกว่า 2. ในบางท้องที่ ข้าว กข.15 เมล็ดข้าวจะมีสีขาวขุ่น และมีข้าวท้องไข่ 3. ประชาชนนิยมบริโภคข้าวหอมดอกมะลิมากกว่าข้าว กข.15 เพราะมีกลิ่นหอมชวนรับประทานมากกว่า

ที่มา : สถาบันวิจัยข้าว 2530

3.2 สภาพการผลิต

3.2.1 พื้นที่ปลูกและผลผลิตข้าวหอมดอกมะลิ ในปีการผลิต 2534/35 มีพื้นที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิทั่วประเทศประมาณ 10,545,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 19.11 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งประเทศ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากการผลิต 2532/33 จำนวน 600,000 ไร่ หรือคิดเป็นอัตราเพิ่มร้อยละ 6.03 (ตารางที่ 3.2) แต่ผลผลิตข้าวหอมดอกมะลิเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 13 เป็นร้อยละ 15 เท่านั้น

ตารางที่ 3.2 พื้นที่และผลผลิตปลูกข้าวรวมทั้งประเทศและข้าวหอมดอกมะลิ ปีการผลิต

2532/33 - 2534/35

ปี	พื้นที่ปลูกข้าวรวม	พื้นที่ปลูกข้าวหอม	ร้อยละ	ผลผลิต	ผลผลิตข้าวหอม	ร้อยละ
	ทั้งหมด	ดอกมะลิ		ข้าวรวม	ดอกมะลิ	
	(ล้านไร่)	(ล้านไร่)		(ล้านตัน)	(ล้านตัน)	
2532/33	59.195	9.945	16.80	18.48	2.51	13.58
2533/34	58.210	10.710	18.40	14.90	2.78	18.66
2534/35	55.176	10.545	19.11	17.52	2.77	15.81

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2535

ข้าวหอมดอกมะลิเป็นข้าวพันธุ์ที่ทนต่อความแห้งแล้งได้ดี จึงเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอน ในช่วงที่ข้าวหอมดอกมะลิออกดอกออกรวงก็ไม่มีฝนตก ในขณะที่ข้าวสุกคืนก็แห้งการเก็บเกี่ยวและตากทำได้ดีสะดวก ทำให้ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพดี

ในปีการผลิต 2534/35 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่การเพาะปลูกข้าวประมาณ 9,467,116 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 31.80 ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั้งหมด ซึ่งลดลงจากปีการผลิต 2533/34 จำนวน 100,460 ไร่คิดเป็นอัตราที่ลดลงร้อยละ 1.05 จังหวัดที่มีการเพาะปลูกมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งในปีการผลิต 2534/35 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวหอมดอกมะลิถึง 1,966,400 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 80 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด จังหวัดที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิมากเป็นอันดับรองลงมา คือ บุรีรัมย์ นครราชสีมา ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี และเกษตรกรในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ปลูกข้าวหอมดอกมะลิทุกจังหวัด

ภาคที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ภาคเหนือ ซึ่งในหลายพื้นที่มีลักษณะสภาพทางกายภาพคล้ายกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเหมาะสมในการเพาะปลูกข้าวหอมดอกมะลิเช่นเดียวกัน แต่พื้นที่เพาะปลูกข้าวหอมดอกมะลิในภาคเหนือมีน้อย โดยในปีการผลิต 2534/35 มีพื้นที่เพาะปลูกเพียง 645,201 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.30 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด ซึ่งพื้นที่เพาะปลูกข้าวหอมดอกมะลิในปีการผลิต 2534/35 ลดลงจากปีการผลิต 2533/34 จำนวน 2,329 ไร่ จังหวัดที่มีการปลูกข้าวหอมดอกมะลิมากที่สุด คือ เพชรบูรณ์ ซึ่งมีพื้นที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิเท่ากับ 96,286 ไร่ ในปีการผลิต 2534/35 คิดเป็นร้อยละ 8.27 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิรองลงไปได้แก่ เชียงใหม่ พิษณุโลก กำแพงเพชร และเชียงราย ส่วนพื้นที่ในจังหวัดอื่นมีการปลูกแต่จำนวนไม่มาก ยกเว้นจังหวัดน่านที่ไม่มีการปลูกข้าวหอมดอกมะลิเลย และแนวโน้มการปลูกข้าวหอมดอกมะลิของแหล่งผลิตที่สำคัญ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

สาเหตุที่เกษตรกรในเขตภาคเหนือปลูกข้าวหอมดอกมะลिक่อนข้างน้อย เนื่องจากประชาชนในเขตภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่นิยมบริโภคข้าวเหนียว ส่วนประชาชนในเขตภาคเหนือตอนล่างแม้ว่าจะนิยมบริโภคข้าวเจ้าและมีการเพาะปลูกข้าวหอมดอกมะลิตุกจังหวัด แต่ปริมาณพื้นที่ในการเพาะปลูกค่อนข้างน้อย เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาในเขตชลประทานซึ่งสามารถบังคับน้ำได้ เกษตรกรจะไม่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิเพราะข้าวหอมดอกมะลิให้ผลผลิตต่ำกว่าพันธุ์ข้าวตันเตี้ยจำพวก กข. (กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร 2534) และเป็นที่น่าสนใจเกิดว่าผลผลิตข้าวหอมดอกมะลิเฉลี่ยต่อไร่ในภาคเหนือจะสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึง 20-30 ถึงต่อไร่ เนื่องจากดินมีความอุดมสมบูรณ์ดีกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า ข้าวหอมดอกมะลิปลูกได้ในหลายลักษณะพื้นที่ สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น ข้าวหอมดอกมะลิมีข้อได้เปรียบข้าวพันธุ์อื่นและเกษตรกรคาดว่าจะได้ผลตอบแทนสูงกว่าในสภาพพื้นที่นาตอน ซึ่งในปีการเพาะปลูกมีสัดส่วนในการเพาะปลูกข้าวหอมดอกมะลิถึงร้อยละ 89.78 ของพื้นที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิทั้งประเทศ รองลงมาได้แก่ภาคเหนือ ซึ่งมีสภาพภูมิศาสตร์

คล้ายกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่มีสัดส่วนการปลูกเท่ากับ 6.12 ของพื้นที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิทั้งประเทศ ในขณะที่ภาคกลางมีพื้นที่บางส่วนที่เหมาะสมในการปลูกข้าวหอมดอกมะลิ และมีสัดส่วนการปลูกข้าวหอมดอกมะลิมีสัดส่วนเท่ากับ 4.07 และภาคใต้ซึ่งสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม และมีสัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิน้อยที่สุด คือ 0.3 ในขณะที่พื้นที่เพาะปลูกข้าวหอมดอกมะลิรวมทั้งประเทศเท่ากับ 10,545,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 19.11 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งประเทศ (ตารางที่ 3.3)

3.3 สภาพการตลาดข้าวหอมดอกมะลิ

3.3.1 การตลาดภายในประเทศ ข้าวหอมดอกมะลิเป็นที่นิยมบริโภคภายในประเทศ เนื่องจากกลิ่นหอมและความนุ่มนวลเมื่อหุงเป็นข้าวสวย ซึ่งผลผลิตประมาณร้อยละ 40-50 ของผลผลิตข้าวหอมดอกมะลิหรือ ประมาณ 0.7-1.0 ล้านตันข้าวสาร จะใช้สำหรับบริโภคภายในประเทศ และในช่วงระยะที่ผ่านมาการบริโภคข้าวหอมดอกมะลิภายในประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยมีปัจจัยดังต่อไปนี้ (วีระพล คำสมบูรณ์ 2534)

1. เศรษฐกิจในครัวเรือนสูงขึ้น ทำให้อำนาจในการซื้อเพิ่มสูงขึ้น เพราะราคาข้าวสารหอมดอกมะลิมีราคาสูงกว่าข้าวชนิดอื่น
2. คุณลักษณะพิเศษของข้าวหอมดอกมะลิ เช่น ความนุ่ม ความมัน ความเหนียว ถูกรสนิยมของผู้บริโภคซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่
3. ลักษณะการวางจำหน่ายข้าวหอมดอกมะลิแพร่กระจายไปในแหล่งต่าง ๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านซูเปอร์มาเกต และร้านค้าต่าง ๆ ซึ่งสะดวกในการหาซื้อ
4. การส่งเสริมของหน่วยราชการในรูปของการประชาสัมพันธ์ถึงคุณลักษณะข้าวหอมดอกมะลิในเรื่องคุณภาพที่ดี ส่งผลทำให้ผู้บริโภคที่ไม่เคยบริโภคหันมาทดลองบริโภคกันมากขึ้น

ตารางที่ 3.3 สัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิในภาคต่าง ๆ ปีการผลิต 2533/34-2534/35

หน่วย : ไร่

ภาค	ปี 2533/34			ปี 2534/35		
	พท.ปลูก ข้าวรวม	พท.ปลูกข้าว หอมดอกมะลิ	ร้อยละ	พท.ปลูกข้าว รวม	พท.ปลูกข้าว หอมดอกมะลิ	ร้อยละ
-เหนือ	13,049,873	647,530 (6.05)	4.96	12,169,997	645,201 (6.12)	5.30
-ตะวันออกเฉียง เหนือ	31,639,413	9,567,576 (89.34)	30.24	29,774,250	9,467,116 (89.78)	31.80
-กลาง	10,536,170	440,562 (4.11)	4.18	10,221,946	429,567 (4.07)	4.20
-ใต้	2,979,219	53,395 (0.50)	1.79	3,010,640	3,091 0.03)	0.10
รวม	58,204,675	10,709,062 (100.00)	19.40	55,176,833	10,545,065 (100.00)	19.11

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2535

หมายเหตุ : ตัวเลขใน ( ) หมายถึง สัดส่วนการปลูกข้าวหอมดอกมะลิในแต่ละภาคต่อพื้นที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิทั้งประเทศ

3.3.2 การตลาดต่างประเทศ ข้าวหอมดอกมะลิจัดเป็นข้าวคุณภาพพิเศษที่ประเทศไทยส่งออก เป็นข้าวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันกว้างขวาง ประเทศไทยได้ส่งออกข้าวหอมดอกมะลิไปยังตลาดต่างประเทศมาตั้งแต่ปี 2511 ครั้งแรกได้ส่งไปยังฮ่องกง และสิงคโปร์ ซึ่งปริมาณการส่งออกประมาณปีละ 1 แสนตันข้าวสาร ต่อมาในช่วงปี 2518-2519 ได้มีการขยายตลาดไปยังทวีปยุโรปและอเมริกา จนกระทั่งถึงปี 2527-2529 ได้มีการขยายไปยังประเทศในแถบตะวันออกกลาง เนื่องจากมีแรงงานไทยเดินทางไปทำงานในประเทศเหล่านั้นมาก (กรมการค้าต่างประเทศ 2531) และในปัจจุบันตลาดข้าวหอมดอกมะลิได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีประเทศผู้นำเข้าข้าวหอมดอกมะลิของไทยถึง 61 ประเทศ

ข้าวหอมดอกมะลิเป็นที่นิยมของผู้บริโภคในต่างประเทศ ตั้งแต่ปี 2532 เป็นต้นมา ปริมาณการส่งออกได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี 2531 มีปริมาณการส่งออกรวมทั้งสิ้น 148,543.95 ตัน เพิ่มขึ้น 4.6 เท่า ในปี 2532 และเพิ่มขึ้นเป็น 1,101,111.86 ตันหรือ 7.4 เท่า ในปี 2535 (ตารางภาคผนวกที่ 2)

ตลาดข้าวหอมดอกมะลิที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มประเทศในแถบทวีปเอเชีย ซึ่งฮ่องกงเป็นผู้นำเข้าข้าวหอมดอกมะลิจากไทยมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ จีน และบรูไน ส่วนตลาดในแถบทวีปอเมริกาประเทศผู้นำเข้ามากเป็นอันดับหนึ่งคือ สหรัฐอเมริกา รองลงมาคือ แคนาดา ในขณะที่กลุ่มประเทศในแถบยุโรป ตะวันออกกลาง แอฟริกา และโอเชียเนีย ได้นำเข้าในปริมาณพอสมควรและมีแนวโน้มนำเข้าเพิ่มขึ้นทุกปี (ตารางภาคผนวกที่ 1)

หลายประเทศมีความพอใจในคุณภาพข้าวหอมดอกมะลิ และได้มีการนำเข้าอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะฮ่องกง สิงคโปร์ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นตลาดประจำ นอกจากนี้จีนเริ่มนิยมข้าวหอมดอกมะลิของไทยและได้นำเข้าเพิ่มขึ้น เดิมจีนนำเข้าข้าวหอมดอกมะลิจากฮ่องกง แต่ในปัจจุบันจีนได้นำเข้าจากประเทศไทยโดยตรง ส่วนตลาดในยุโรปได้มีการนำเข้าในปริมาณพอสมควรทุกปี ดังนั้นจึงเป็นโอกาสดีของประเทศไทยในการขยายตลาดข้าวหอมดอกมะลิ